

Johdanto symposiumiin: Empatia, hyvinvointi ja yhteiset asiat

SAKARI KAINULAINEN

Politiikan sanotaan olevan yhteisten asioiden hoitamista. Tämä lausahdus antaa varsin siloisen ja eheän kuvan politiikan teosta. Hyvinvointivaltiossa, jollainen Suomikin on, kuulee usein myös, että yhteiskuntaa tulee arvioida sen perusteella, kuinka hyvin se huolehtii heikoimmista jäsenistään. Usein myös sanoja määrittelee oman viiteryhmänsä tällaiseksi. Valtion on huolehdittava kansalaisten hyvinvoinnista, mutta kuinka tämä tehdään, ei ole kovin selvää.

Politiikan tekemiseen ei kuitenkaan aina liitetä erityisen hyveellisiä ilmauksia. Siihen kuuluvat myös sellaiset kuvailevat termit kuin ”siltarumpupolitiikka”, ”kähmintä” ja ”seteliselkärankaiset”. Nämä käsitteet antavat toisenlaisen sävyn tähän yhteisten asioiden hoitamiseen.

Mitä tämä yhteisten asioiden hoito sitten on? Yhteiset asiat viitannevat etupäässä verotuksella täytettyyn yhteiseen rahakirstuun ja sen jakamiseen budjetin kautta. Toisaalta se viitannee sellaisiin kaikille yhteisiin asioihin kuten peruskoulun käymiseen tai terveyskeskuksessa asiointiin.

Yhteiset asiat viittaavat ilmiselvästi myös kaikille yhteisiin periaatteisiin, joiden avulla hoidetaan asioita myös niissä tapauksissa, joissa kohteena eivät ole kaikki ihmiset vaan väestön osa. Lainsäädännöllä pyritään turvaamaan yleiseen mielipiteeseen kiinnittyvät, kaikkia yhtäläisesti koskevat toimintatavat.

Kaikkea ei voida kuitenkaan yhteismitallistaa avun tarpeen suuruuden ja annettavan tuen suhteen. Ihmisten tarpeet ovat niin moninaiset paitsi yksilötasolla myös väestöryhmien tasolla. Kuinka asettaa vertailuun vaikka se, kuinka paljon tukea elämässään tarvitsee itsensä sillan alle juonut Markku ja hometalon ostanut Kerttu? Ihmisarvoinen elämä pyritään takaamaan molemmille.

Yhteisiä asioita hoidettaessa joudutaan siis hoitamaan paljon muitakin kuin kaikille yhteisiä asioita. Kaikki yhteisestä rahakirstusta maksettava tuki on yhteisen raha-asian hoitoa. Tämä ei ole poliitikoille

helppoa. Jo pelkästään se, kuinka suuri kirstu rakennetaan, jakaa mielipiteet. Riitelyn jälkeen päätetty summa jaetaan yhteisön ylläpitoon ja kasvuun liittyvään osaan ja ihmisille kohdentuvaan tukeen. Keille tukea kuuluu antaa ja keille ei? Miten valitaan ne, joille annetaan ja ne, jotka jäävät vaille? Viimeistään tässä kohdin joudumme puhumaan empatiasta. Keistä välitetään ja keistä ei?

Tässä symposiumissa tarkastellaan empatiaa osana poliittista toimintaa, yhteisten asioiden hoitoa. Empiirisessä artikkelissaan dosentti Sakari Kainulainen ja professori Juho Saari pureutuvat siihen, keille äänestäjät antaisivat myötätuntoa, empatiaa, välittämistä ja ketkä jätettäisiin tämän välittämisen ulkopuolelle. Erityisenä mielenkiinnon kohteena ovat eri puolueiden äänestäjät. Onko näiden kesken painotuseroja ja jos, niin millaisia? Tutkijat löytävät kaikkien puolueiden äänestäjien väliltä niin yhtäläisyyksiä kuin myös eroja sen suhteen, keiden hyvinvoinnista ollaan huolissaan. Tulosten mukaan poliittisella suuntautumisella on systemaattisia eroja puolueiden välillä, mutta erot ovat kuitenkin suhteellisen pieniä. Useimmat sanovat välittävänsä niin sanottujen kunniallisten väestöryhmien hyvinvoinnista, mutta eroja alkaa löytyä niin sanottuihin kunniaottomiin ryhmiin siirryttäessä. Rahattomaksi tulleille ja viinan viemille ei myötätuntoa heru.

Onko sitten edes järkevää liittää empatiaa ja politiikkaa toisiinsa? Valtio-opin professori Kaisa Herne pohtii katsausartikkelissaan *Tarvitaanko politiikassa empatiaa?* vastausta tähän kysymykseen. Heti aluksi selviää, että on olemassa useita empatian käsitteitä, tai ainakin se jakautuu useisiin ulottuvuuksiin. Empatian liiallinen viljely voi myös sumentaa katsettamme yhteisten asioiden hoitamisessa. Liiallinen myötäeläminen voi vaikeuttaa ihmisten asioiden tasapuolista kohtelua. Kaisa Herne peräänkuuluttaakin viinoutumatonta empatiaa niin, että se kohdistuu kaikkiin ryhmiin tasapuolisesti.

Poliitikko saa usein visaisen pähkinän purtavakseen yhteiskunnallisia ongelmia ratkoessaan. Yhteiskuntatieteiden tohtori Maria Ohisalo kurkistaa ihmisten hyvinvoinnin voimistamiseen niin tutkijan kuin poliitikonkin näkökulmista, joista molemmista hänellä on kokemusta. Maria Ohisalo nostaa analyysissään esiin asunnottomat, asunnottomuuden ja asuntopolitiikan. Vaikka useimmat haluavat turvata ihmisille katon pään päälle, niin sen toteuttaminen on vaikeaa silloin, kun ratkaisuun kiinnittyvät hyvin monet politiikkaan, talouteen ja yksittäisiin ihmisiin liittyvät intressit. Kirjoituksella avataan politiikan tekoa hyvinvoinnin tuottamisen ja poliittisten valintojen näkökulmasta.

Samassa veneessä: empatiakuilujen poliittinen ulottuvuus Suomessa

SAKARI KAINULAINEN JA JUHO SAARI

ABSTRACT
In the same boat?
Empathy gaps in
Finnish politics

Until today, Finns have wanted to think that they are figuratively in the same boat. In particular, this phrase is used by politicians, creating the impression that everyone is treated in the same way and everyone is taken care of. This article looks into this rhetoric and analyzes how the voters of different parties care about the well-being of different population groups. In other words, we are interested in empathy gaps within the Finnish population. The research data consists of two representative surveys from 2016 and 2018 collected by research project Tackling Inequalities in Time of Austerity (TITA) (N = 4933). The so called honorable poor cause most empathy among the respondents. By contrast, least empathy is caused by groups that are somehow seen as guilty of their own situation. The voters of Left Alliance as well as Greens are the most empathetic to most of the population groups, whereas the voters of Finns Party are the least empathetic. However, statistical differences between supporters of different parties are relatively small.

Johdanto

Me kaikki suomalaiset olemme samassa veneessä.
Jyrki Katainen, Yle 26.3.2014

Olemme kuitenkin samassa veneessä.
Juha Sipilä, Yle 19.8.2017

Eräs tärkeimmistä suomalaisen politiikan vakiintuneista kielikuvista korostaa kaikkien suomalaisten olevan ”samassa veneessä”. Yhä uudestaan poliitikot käyttävät tätä kielikuvaa havainnollistamaan, kuinka leikkaukset koskevat meitä kaikkia, me kaikki olemme vastuussa suomalaisten tulevaisuudesta, tai kuinka suomalaisiin kohdistuva terrori on meitä yhdistävä yhteinen uhka. Samaa kielikuvaa voidaan käyttää myös kuvaamaan suomalaista yhteiskuntaa ja taloutta, joissa meillä kaikilla on yhteisiä etuja. Myös sosiaaliturvassa olemme samassa veneessä, me vain vaihtelemme soutuvuoroja.

Kielikuva on monella tapaa osuva. Merkittävä osa suomalaisista itse asiassa kokee olevansa ”samassa veneessä”, kun asiaa on kysytty väestöä edustavissa

kyselyissä. Kielikuva kuitenkin myös peittää rakenteellisia jakoja ja kulttuurisia eroja, jotka toimivat poliittisen organisoitumisen ja resurssien kohdentamisen perustoina. Suomessa on monia vakiintuneita perinteisiä jakolinjoja esimerkiksi maalaisten ja kaupunkilaisten, tuottajien ja kuluttajien, fyysisen ja henkisen työn tekijöiden, omistajien ja työntekijöiden ja eri kieliryhmiin kuuluvien välillä.

Suomalaiset eivät myöskään ole samassa veneessä, mitä tulee vaikutusvaltaan ja kykyyn välittää intressejä, ja suomalaiset eivät myöskään suhtaudu kaikkiin väestöryhmiin samalla tavalla. Periaatteellisesta samaveneisyydestä huolimatta jotkut väestöryhmät ovat tiukemmin empatiamme eli myötätuntonme piirissä kuin toiset. Samaten on mahdollista, että eräät (poliittiset) ryhmät ovat eri syistä empaattisempia kuin toiset. Ääritapauksissa väestöryhmien välille avautuu empatiakuilu, jossa eräät väestöryhmät määrittävät toiset väestöryhmät pitkälti myötätuntonme ulkopuolella oleviksi muukalaisiksi, joiden elämäntilannetta ja -tapaa voidaan kritisoida voimakkein ilmaisin.

Tässä artikkelissa tarkastellaan suomalaisten välisiä